

Janusz Zrobek\*

## LOKALNE INSTYTUCJE OTOCZENIA BIZNESU W ROZWOJU TERENÓW SŁABO ZURBANIZOWANYCH

Rozwój przedsiębiorczości na terenach słabo zurbanizowanych jest zjawiskiem szczególnie pożądanym. Stanowi bowiem podstawę postępu opartego na przemianach strukturalnych tych obszarów. Powstanie nowoczesnych, działających w różnej skali firm stanowi istotny warunek utrwalenia pozytywnych zjawisk gospodarczych, zwłaszcza na obszarach peryferyjnych o słabym rozwoju gospodarczym. Przystąpienie do Unii Europejskiej, wkraczanie w sytuację szczególnie zintensyfikowanej konkurencji, wymaga wzmacniania pozycji rynkowej przedsiębiorstw na obszarach słabo zurbanizowanych.

Opóźnienia rozwojowe tego typu przestrzeni i niski postęp ekonomiczny w zlokalizowanych na ich obszarze jednostkach osadniczych wpływają ograniczająco na przedsiębiorczość. Stąd potrzeba wyrównania warunków ich ekonomicznej aktywności w relacji do Unii Europejskiej. Jawi się zatem problem postępu w pobudzaniu aktywności prywatnego sektora. Niezwykle rzadko bywa bowiem tak, że brakuje jakichkolwiek szans czy środków na rozwój. Zazwyczaj są, aczkolwiek występują w postaci potrzebującej impulsu wsparcia. Istotne jest zatem wzmacnianie możliwości firm, pomoc o wszechstronnym charakterze pod kątem wykorzystania ich potencjału rynkowego.

Podstawowa rola w tych poczynaniach jest przypisywana sprzyjającemu przedsiębiorczości lokalnemu środowisku, wyrażającemu się głównie w postaci lokalnych instytucji otoczenia biznesu. Ukierunkowane na intensyfikację przedsiębiorczości mają umacniać rozwój i konkurencyjność przedsiębiorstw. Ich lokalność, terytorialnie sprowadza się do obszaru gmin, małych miast i powiatów. Stanowią one grupę instytucji tworzących środowisko dla działalności gospodarczych – *business environmet* – oznacza to sieć firm świadczących dla przedsiębiorstw różnorodne usługi umożliwiające/ułatwiające prowadzenie działalności – intelektualne, informacyjne, finansowe, techniczne, handlowe itp.<sup>1</sup> Przypisywane

\* Dr hab., Katedra Marketingu, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki.

<sup>1</sup> Por. A. Klasik, F. Kuźnik, *Restrukturyzacja gospodarki Aglomeracji Górnośląskiej*, „Gospodarka Narodowa” 1993, nr 12, s. 7.

im znaczenie wynika z istoty ich działania. Jakość otoczenia organizacyjnego działalności gospodarczej wynika z istnienia organizacji i sieciowych powiązań pomiędzy nimi, zyskując coraz większe znaczenie w rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności obszarów<sup>2</sup>.

Lokalne instytucje otoczenia biznesu są ukierunkowane na wspieranie działań służących wewnętrznemu rozwojowi regionów<sup>3</sup>. Są one instytucjami o niekomercyjnym charakterze, powoływanymi do wspierania przedsiębiorczości oraz udzielania pomocy w zagospodarowaniu zasobów i tworzeniu współpracy pomiędzy różnymi podmiotami gospodarczymi. Przede wszystkim powinny stymulować lokalną przedsiębiorczość, inicjować działania innowacyjne i umożliwiać transfer nowoczesnej technologii, tak potrzebnej terenom słabo zurbanizowanym. Sieć tych instytucji tworzy swoistą infrastrukturę lokalnego środowiska biznesowego, sprzyjającą pobudzaniu lokalnej przedsiębiorczości, przyciąganiu kapitału zagranicznego i tworzeniu korzystnego wizerunku poszczególnych rejonów. Mogą one odgrywać podwójną rolę w procesie aktywizacji obszarów słabo zurbanizowanych. Mogą być samoistnym instrumentem wsparcia, pełniąc szereg funkcji edukacyjno-doradczych. Jednocześnie realizując funkcję ośrodka rozwoju lokalnego, stanowią punkt wyjścia oraz formułę prawno-organizacyjną dla innych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości w danym środowisku<sup>4</sup>.

Działające w Polsce lokalne instytucje otoczenia biznesu mają za zadanie służyć pomocą w rozwiązywaniu lokalnych problemów ekonomicznych i społecznych. Tworzą też środowiska sprzyjające wykorzystaniu potencjału gospodarczego, odgrywają zatem istotną rolę w rozwoju obszarów słabo zurbanizowanych. Niestety na tych terenach nie są one silnie rozwinięte. Istnieje bowiem prosta zależność pomiędzy stopniem urbanizacji regionu a poziomem rozwoju otoczenia biznesu. Im słabiej zurbanizowany region, tym mniej korzystnie rozwinięte otoczenie biznesu<sup>5</sup>. Stąd potrzeba ich tworzenia tym większa, że dostarczają produktów, głównie usług nie będących przedmiotem zainteresowania instytucji komercyjnych, a służących procesowi restrukturalizacji gospodarczej tych terenów. Różnorodność przedmiotowa zapotrzebowania podmiotów gospodarczych na ich usługi wymaga ich wyspecjalizowania kompatybilnego do potrzeb przedsiębiorców. Może się ono przejawiać w<sup>6</sup>:

<sup>2</sup> T. Markowski, *Zarządzanie rozwojem miast*, PWN, Warszawa 2000, s. 21.

<sup>3</sup> Poprzez wspieranie przeprowadzania przekształceń strukturalnych lokalnej gospodarki i pobudzanie innowacyjności.

<sup>4</sup> R. Kamiński, *Wspieranie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich*, „Wieś i Rolnictwo” 2004, nr 2, s. 88.

<sup>5</sup> J. Dominiak, *Otoczenie biznesu jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego*, „Przegląd Geograficzny” 2004, nr 2, s. 230.

<sup>6</sup> Por. K. B. Matusiak, *Zasoby i kierunki rozwoju infrastruktury przedsiębiorczości i transferu technologii*, [w:] K. B. Matusiak, E. Stawasz, A. Jęwtuchowicz, *Zewnętrzne determinanty rozwoju innowacyjnych firm KE UL*, Łódź 2001, s. 252–254.

- wspieraniu przedsiębiorczości, samozatrudniania, ułatwiania startu i pomocy nowo tworzonemu firmom (ich promocję i poprawę konkurencyjności);
- tworzeniu warunków umożliwiających transfer nowych rozwiązań technologicznych w gospodarce i realizację przedsięwzięć innowacyjnych;
- podnoszeniu jakości zasobów ludzkich poprzez edukację, szkolenia i doradztwo oraz upowszechnienie wzorów pozytywnego działania;
- zagospodarowaniu zasobów i realizacji przedsięwzięć infrastrukturalnych;
- tworzeniu sieci współpracy i partnerstwa różnych podmiotów, działających na rzecz dynamizacji rozwoju dobrobytu i zasobności mieszkańców.

W zależności od przyjmowanych celów, realizowanych działań oraz statusu prawnego, instytucje otoczenia biznesu mogą przybierać różne formy organizacyjne. Najpowszechniej występują ich następujące rodzaje<sup>7</sup>:

- spółki publiczno-prywatne, powołane z inicjatywy i przy dużym zaangażowaniu organizacyjnym i finansowym władz publicznych, podejmujące działania prorozwojowe i niezobligowane do generowania zysków do podziału między udziałowców;
- izby gospodarcze, organizacje rzemiosła, zrzeszenia i związki pracodawców oraz inne instytucje przedstawicielskie biznesu, podejmujące inicjatywy i działania prorozwojowe;
- wyodrębnione organizacyjnie i finansowo jednostki samorządowe, zorientowane na wspieranie rozwoju lokalnej gospodarki.

Do najważniejszych instytucji wspierających inicjatywy przedsiębiorcze i innowacyjne zalicza się:

1. Agencje rozwoju regionalnego i lokalnego. Mają one za zadanie wspierać rozwój terytoriów poddanych ich oddziaływaniu. Zakres ich działalności może być bardzo szeroki. Współpracują z władzami samorządowymi, mają doświadczenie w realizacji programów zagranicznych. Sieć tych instytucji tworzy swoistą infrastrukturę lokalnego środowiska biznesowego, sprzyjającą pobudzeniu lokalnej przedsiębiorczości, przyciąganiu kapitału zagranicznego i tworzeniu korzystnego wizerunku poszczególnych rejonów<sup>8</sup>. Najogólniej ich funkcje sprowadza się do<sup>9</sup>:

- wzmocnienia zdolności regionu do adaptacji i zmian w otoczeniu;
- współpracy z władzami lokalnymi w zakresie kształtowania i promowania interesów gospodarczych i korzystnego wzrostu regionu;
- uaktywniania społeczności gmin i wypracowania kierunków rozwoju z uwzględnieniem zasobów oraz lokalnych interesów i potrzeb.

<sup>7</sup> K. B. Matusiak, *Potencjał instytucji wspierających w województwie śląskim*, Katowice 2003, maszynopis.

<sup>8</sup> Z. Szymła, *Rola agencji rozwoju regionu krakowskiego we wspieraniu rozwoju gospodarczego regionu*, [w:] *Przedsiębiorczość a lokalny i regionalny rozwój gospodarczy*, Wydaw. AE, Kraków 1999, s. 237.

<sup>9</sup> Tamże, s. 238–241.

Wspierają one działania z zakresu różnych dziedzin, głównie o charakterze infrastrukturalnym, dotyczące m.in. zaopatrzenia wsi w wodę, rozwoju dróg i łączności, ochrony środowiska, integracji lokalnych środowisk w celu aktywnego przezwyciężania trudności, wzmacniania istniejących programów rozwoju drobnej przedsiębiorczości. W warunkach transformacji gospodarczej zajmują się również pomocą w restrukturyzacji przedsiębiorstw państwowych. Prowadzą również usługi z zakresu marketingu terytorialnego, koordynują działania innych grup. Mogą być wysoko wyspecjalizowane, mogą też świadczyć usługi kompleksowe. Dąży się ponadto, aby instytucje tej grupy konsolidowały lokalne środowisko wokół idei tworzenia miejscowej solidarności, współpracy, kultury, tożsamości itp.<sup>10</sup>.

2. Centra wspierania biznesu, ośrodki wspierania przedsiębiorczości, inkubatory przedsiębiorczości, centra i parki technologiczne. Instytucje te najczęściej zajmują się obsługą informacyjno-organizacyjno-prawną przedsiębiorstw (głównie małych i średnich). Szczególnie inkubatory przedsiębiorczości są stabilną formą wspomagania nowo powstających firm. Ich podstawowe zalety sprowadzają się do kreacji mikrośrodowiska dla młodych firm, definiowanego przez trzy główne cechy<sup>11</sup>:

- obiekt oferujący firmom powierzchnię w formie modułów łatwo przekształcanych w zależności od potrzeb firm;
- bezpośredni dostęp do pełnego zakresu usług, które wspomagają rozwój firm w okresie pierwszych najtrudniejszych lat ich działalności;
- liberalne warunki najmu, pozwalające na wejście do inkubatora lub jego opuszczenie.

Stają się one jednostkami coraz bardziej złożonymi. Przedsiębiorcy mogą korzystać nie tylko z taniej przestrzeni magazynowej i biurowej, ale również z usług doradczych, szkoleń oraz wspólnego dostępu do usług sieciowych i pomocy przy pozyskiwaniu kapitału startowego, a także dostępu do nowoczesnych technologii informatycznych<sup>12</sup>. Wszystkie wymienione jednostki doradzają, jak założyć firmę, służą informacją gospodarczą, prowadzą również różnego rodzaju szkolenia (większość z nich pełni funkcję ośrodków szkoleniowo-doradczych). Działają one na rzecz podnoszenia kwalifikacji i doskonalenia umiejętności przydatnych do prowadzenia działalności gospodarczej oraz uzyskania zatrudnienia w sektorze małych i średnich firm. Mogą tworzyć system

---

<sup>10</sup> D. Stawasz, *Współczesne uwarunkowania rozwoju polskich regionów*, Wydaw. UL, Łódź 2001, s. 194.

<sup>11</sup> K. B. Matusiak, M. Mażewska, T. Niesiołowski, *Lokalny system wspierania przedsiębiorczości – OWP, FRP, Inkubator*, [w:] *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce*, SOOiPP, Warszawa 1998, s. 254.

<sup>12</sup> M. Chrzanowski, *Inkubatory przedsiębiorczości*, [w:] J. Brdulak, M. Kulikowski (red.), *Przedsiębiorczość stymulatorem rozwoju gospodarczego*, Instytut Wiedzy SGH, Warszawa 2004, s. 402.

pomocy doradczej i monitoringu w okresie realizacji przedsięwzięć. Część tego typu ośrodków zajmuje się obsługą funduszy pożyczkowych, udziela kredytów. Ośrodki ułatwiają ponadto przedsiębiorcom dostęp do nowoczesnego sprzętu, laboratoriów, literatury, wysokiej klasy specjalistów, kojarzą partnerów biznesowych, a także pomysłodawców i menedżerów<sup>13</sup>. Najpopularniejszą formą świadczeń tych instytucji jest udzielanie informacji. Do najczęściej oferowanych usług informacyjnych należą informacje odnoszące się do zasad prowadzenia działalności gospodarczej oraz udzielanie informacji z baz danych o podmiotach gospodarczych, informacje dotyczące zasad współpracy z innymi krajami, oferty współpracy z firmami polskimi oraz dotyczące źródeł finansowania<sup>14</sup>. Pomagają także w zorganizowaniu sieci wzajemnego wspierania się firm inkubaturowych w zakresie wymiany informacji, doświadczeń oraz możliwości prowadzenia interesów. Pomagają w transferze nowych technologii oraz poszukiwaniu i rozwijaniu kontaktów z placówkami badawczo-rozwojowymi, aby miała miejsce wzajemna współpraca. Są bowiem formami wsparcia, których współpraca, wspólne oddziaływanie wywiera odczuwalny, pozytywny wpływ na rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

3. Fundusze poręczeniowo-pożyczkowe. Mogą one wspierać przedsiębiorców (głównie małe i średnie przedsiębiorstwa oraz planujące rozpoczynając działalność) nie tylko pożyczkami i poręczeniami, ale również pomocą w uzyskaniu kredytu, subwencjami i grantami oraz wnoszeniem udziałów kapitałowych. Zakres takich usług jest stosunkowo szeroki, najczęściej obejmuje:

- ułatwienie dostępu do kredytów bankowych na finansowanie działalności gospodarczej, poprzez udzielanie poręczeń kredytowych przedsiębiorcom nie posiadającym dostatecznych zabezpieczeń;
- udzielanie bezpośrednich pożyczek inwestycyjnych oraz obrotowych na działalność gospodarczą;
- udzielanie pożyczek nowo powstającym podmiotom gospodarczym tworzącym miejsca pracy;
- uruchamianie innych źródeł finansowania, wynikających z zapotrzebowania przedsiębiorców, np. udziały kapitałowe i krótkoterminowe pożyczki, które wspomagają również przedsięwzięcia gospodarcze w regionie, zwłaszcza o charakterze infrastrukturalnym.

Potrzebne są szczególnie fundusze na poszukiwanie i ocenę działań pod kątem ich innowacyjności oraz efektów ewentualnej komercjalizacji. Wskazana jest przy tym współpraca ze środowiskiem lokalnym, opierająca się na uczestnictwie w podejmowaniu decyzji pożyczkowych przez przedstawicieli lokalnych organizacji społeczno-gospodarczych i samorządowych.

<sup>13</sup> K. B. Matusiak, E. Stawasz (red.), *Przedsiębiorczość i transfer technologii. Polska perspektywa*, Łódź-Żyrardów 1998.

<sup>14</sup> J. Klich, K. Poznańska, *Ośrodki wspierania biznesu w regionie krakowskim – studium przypadku*, [w:] K. B. Matusiak, E. Stawasz (red.), *Przedsiębiorczość i transfer...*, s. 259.



Instytucje otoczenia biznesu powinny dążyć do aktywizacji wewnętrznych zasobów i wykorzystania lokalnych czynników wzrostu. Wspierają one przedsiębiorczość i innowacyjność podmiotów gospodarczych za pomocą instrumentów ukierunkowanych na różne grupy potrzeb w formie<sup>15</sup>:

1. Szerzenia wiedzy i umiejętności poprzez doradztwo, szkolenia, informacje w ramach ośrodków szkoleniowo-doradczych.

2. Pomocy w transferze i komercjalizacji nowych technologii w ramach centrów transferu technologii.

3. Pomocy finansowej w formie parabankowych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, oferowanych osobom podejmującym działalność gospodarczą i młodym firmom bez historii kredytowej.

4. Szerokiej pomocy doradczej, technicznej i lokalowej dla nowo powstałych przedsiębiorstw w pierwszym okresie działania w inkubatorach przedsiębiorczości i centrach technologicznych.

5. Tworzenia skupisk przedsiębiorstw (klastrow) i animacji innowacyjnego środowiska poprzez łączenie na określonym, zagospodarowanym terenie usług biznesowych i różnych form pomocy firmom w ramach: parków technologicznych, stref biznesu oraz parków przemysłowych.

Ad 1. Doradztwo, szkolenia, szerzenie wiedzy sprzyjają pobudzaniu przedsiębiorczości i kreowaniu różnych dróg jej rozwoju, a także inicjatywy oraz lepszego wykorzystania zasobów, potencjału sił i środków drobnych firm. W warunkach rejonów słabo zurbanizowanych ważna jest wielokierunkowość doradztwa i szkoleń oczekiwanych przez przedsiębiorców od instytucji otoczenia biznesu. Powinno ono być zdywersyfikowane w sposób uwzględniający zróżnicowanie branż, sektorów i samych przedsiębiorstw oraz przedmiotu doradztwa (technologiczne bądź ekonomiczno-socjalne). Potrzebna jest wyspecjalizowana kadra doradcza. Istnieje bowiem zapotrzebowanie na doradztwo i szkolenia w zakresie wielu szczegółowych dziedzin, prowadzenia księgowości, marketingu, poznawania rynku, kalkulacji opłacalności, finansów i zarządzania. Szczególnie istotne jest wsparcie procesów innowacyjnych w przedsiębiorstwach. Szkolenie powinno, przez przyrost wiedzy ogólnej i zawodowej, prowadzić do wzrostu konkurencyjności w warunkach przemian strukturalnych i uwzględnienia ogólnościowych standardów jakościowych<sup>16</sup> w zmieniającym się świecie.

Zadania stojące przed doradztwem stają się coraz bardziej skomplikowane, przedsiębiorcy oczekują nie tylko porad w zakresie konwencjonalnej działalności, ale może przede wszystkim wsparcia możliwości działania, trudności

<sup>15</sup> E. Stawasz, R. Lisowska, K. Szymańska, *Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności na terenach słabo zurbanizowanych województwa łódzkiego*, Łódź 2004, maszynopis, s. 61

<sup>16</sup> B. Pięcek, B. Tuzimek, *Doradztwo rolnicze w okresie przygotowawczym do integracji z Unią Europejską*, „Więś i Rolnictwo” 2000, nr 1, s. 141.

z nimi związanych, kierunków dalszej edukacji, innowacji z zakresu technologii, zarządzania czy organizacji.

Należy podkreślić znaczenie przekazu i upowszechniania informacji przez instytucje otoczenia biznesu dla rynkowego sukcesu firm. W przypadku drobnych przedsiębiorstw z terenów słabo zurbanizowanych wymaga to przede wszystkim zwiększenia możliwości pełniejszej adaptacji nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, ponieważ wykorzystanie przez nie nowoczesnych nośników informacji jest znikome.

Zbieranie informacji z rynku, właściwy jej obieg pozwalający na realizację marketingowej organizacji, stanowi bowiem podstawę komercyjnego sukcesu przedsięwzięć, czyli najbardziej krytycznego elementu w całym procesie działania.

Ad 2. Nowe technologie i potrzeba ich komercjalizacji stanowią kluczowy czynnik rozwoju gospodarczego. Rejony słabo zurbanizowane potrzebują w tym zakresie szczególnego wsparcia. Nowoczesne technologie mogą stanowić dźwignię ich rozwoju. Stwarzają one pewną szansę przed małymi zdecentralizowanymi przedsiębiorstwami, jakie dominują w takich regionach. Jednak ich wykorzystanie w warunkach obszarów słabo zurbanizowanych ogranicza brak kapitału i kompetencji oraz niedostatecznie rozwinięta sieć telekomunikacyjna i infrastrukturalna.

Potrzebna jest rozwinięta informacja o nowościach technicznych czy szeroki dostęp do specjalistów i doradców, a także samych instytucji wsparcia biznesu. Firmy oczekują przede wszystkim rozszerzenia dostępu do informacji niezbędnych dla potrzeb innowacyjnych technologii. Zwraca się uwagę na konieczność/niezbędność ułatwiania przez instytucje otoczenia biznesu współpracy firm z jednostkami ze strefy B + R, zwłaszcza wyznaczenie punktu pierwszego kontaktu z tym sektorem, stworzenie systemu refundacji kosztów wdrożeniowych, udzielenie zachęt finansowych do prowadzenia transferu nowych technologii. Przedsiębiorcy wskazują na potrzebę rozwijania wyspecjalizowanych usług przede wszystkim w zakresie innowacji i transferu technologii, rozszerzania oferty centrów transferu technologii i zwiększania jej przydatności w sytuacjach konkretnych przedsięwzięć.

Nowe technologie muszą uzyskać akceptację rynku, służyć odbiorcom, znaleźć wśród nich popyt pozwalający na realizację zysku. Szczególnie istotne dla efektywności innowacji jest oddziaływanie na ich upowszechnienie i rynkową komercjalizację.

Innowacje wymagają podejścia rynkowego. Są one nierozzerwalnie sprzężone z wartościami znajdującymi uznanie konsumenta i jego potrzebami, przy wykorzystaniu określonych zasobów, przy czym licząca się innowacja służy nie tyle zaspokajaniu potrzeb, co ich tworzeniu. Wizja nowoczesnych zmian technologicznych powinna się przede wszystkim koncentrować na oczekiwaniach klientów i poszukiwaniach nowych rynków. Stąd potrzeba skoncentrowa-

nia uwagi już w centrach transferu technologii, nie tylko na strategicznych aspektach technicznych, ale przede wszystkim rynkowych. Jedynie rentowne innowacje technologiczne zapewniają sukces przedsiębiorstwu. Korzyści płynące z nowych technologii da się utrzymać wtedy, gdy wspierają je pożądane powiązania rynkowe.

Ad 3. Pomoc finansowa w formie parabankowych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, zwłaszcza dla podejmujących bądź prowadzących po raz pierwszy działalność gospodarczą, jest tym istotniejsza, że wpływ warunków finansowych jest postrzegany przez przedsiębiorców dość negatywnie, gdyż najczęściej hamują one ich prorozwojowe poczynania. Wymienia się tutaj zwłaszcza wysokie koszty, brak dostępu do środków finansowych i wysokie oprocentowanie kredytów, co powoduje, że wiele firm nie może podejmować bądź kontynuować działań, ewentualnie realizuje je w ograniczonym stopniu.

Odczuwalny jest brak wsparcia finansowego, odpowiednio rozbudowanej sieci regionalnych funduszy poręczeń kredytowych. Panuje przekonanie, że zasady udzielania kredytów nie są dostosowane do możliwości i potrzeb małych przedsiębiorstw, zwłaszcza z terenów słabo zurbanizowanych. Dotyczy to zarówno wielkości kredytu, jego ceny, jak i wielkości oraz rodzaju zabezpieczenia. Zwiększona dostępność funduszy ze źródeł zewnętrznych znacznie polepszyłoby sytuację wielu przedsiębiorstw.

Z przeprowadzanych badań<sup>17</sup> wynika, że niedostatek finansów na zakup maszyn i urządzeń jest sygnalizowany jako główny problem związany z uruchamianiem, a także rozszerzaniem czy nawet prostym kontynuowaniem działalności. Tylko kilka spośród badanych firm uzyskało kapitał wyjściowy z zewnętrznych źródeł finansowania. Zazwyczaj opierały się one na własnych oszczędnościach i pożyczkach od krewnych i znajomych.

Młodym przedsiębiorcom potrzebna jest pomoc w rozwiązywaniu problemów finansowych poprzez różnego rodzaju usługi finansowe (m.in. kredyty, gwarancje kredytowe, subsydia, granty itp.), skierowane na wspieranie przedsiębiorczości. Rola instytucji otoczenia biznesu w organizowaniu i współświadczaniu tego typu pomocy jest wyjątkowo wskazana. Ułatwienie dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania przynosi wzrost zdolności do absorpcji i zastosowania wiedzy wytworzonej poza firmą, i staje się kluczowym czynnikiem rozwoju firm z terenów słabo zurbanizowanych<sup>18</sup>.

Ad 4. Początkujący przedsiębiorcy w pierwszym okresie działania szczególnie odczuwają potrzebę szerokiej pomocy doradczej i technicznej. Niezbędność doradztwa i szkolenia dostrzegają zwłaszcza ci z nich, którzy są lepiej wykształceni, potrafią w szerszym zakresie korzystać ze szkoleń. Oczekują oni

<sup>17</sup> J. Zrobek, *Determinanty rozwoju drobnej przedsiębiorczości na wsi*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2004, t. 69, s. 245.

<sup>18</sup> M. Żynel, *Wspieranie przedsiębiorczości w Austrii*, EiOP 2004, nr 10, s. 97.



polepszenia współpracy z doradcą, zwiększenia liczby szkoleń, przekazywania bardziej rozbudowanej informacji. Zwraca się przy tym uwagę na częste niedostateczne kwalifikacje doradców w relacji do potrzeb.

Ujawnia się zapotrzebowanie na nowoczesne, wyprzedzające i aktywne metody oddziaływania doradztwa, określane przez amerykańskich doradców jako push-pchanie, które prowadzą do pozytywnych efektów w przedsiębiorstwach<sup>19</sup>. Istotne jest oddziaływanie na podnoszenie kwalifikacji przez nowych przedsiębiorców. Trzeba przy tym uwzględnić znaczne zróżnicowanie potrzeb przedsiębiorców w zależności od ich wykształcenia, wieku, wielkości i profilu posiadanych przedsiębiorstw.

Instytucje otoczenia biznesu powinny kłaść nacisk na rolę inkubatorów przedsiębiorczości w ułatwianiu znalezienia nowym firmom miejsca w warunkach ciągłych procesów przeobrażeń restrukturyzacji i modernizacji gospodarek. Niestety większość inkubatorów przedsiębiorczości i parków technologicznych nie działa aktywnie w obszarze transferu i komercjalizacji technologii dla nowych firm<sup>20</sup>. Początkującym przedsiębiorcom, którym brak doświadczenia i kontaktów, potrzebne są różne formy pomocy, związane z innowacjami i transferem technologii, takie jak: doradztwo i konsulting, pośrednictwo finansowe, infrastruktura oraz pośrednictwo w nawiązywaniu kontaktów z jednostkami badawczymi. Działania w tych dziedzinach muszą mieć charakter ewolucyjny z racji ciągłych przeobrażeń odnośnie do zakresu oddziaływania i pojawiania się nowych priorytetów.

Dla nowych przedsiębiorstw ważne są aktualnie porady dotyczące potencjalnego dostępu do wykorzystania możliwości pomocowych w ramach programów i polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Służby doradcze winny rozwijać szeroką gamę form i metod oddziaływania, służących propagowaniu właściwych zachowań na rynku, stymulujących współdziałanie i aktywizację społeczno-gospodarczą środowisk przedsiębiorczych. Ważna jest jakość świadczonych usług, pozwalająca na zapewnienie wysokiej społecznej oceny instytucji doradczych ze strony przedsiębiorstw.

Ad 5. Regiony rozwijają się pod względem ekonomicznym wtedy, gdy potęguje się różnorodność ich tkanki ekonomicznej. Stąd znaczenie działań animacyjnych, mających na celu łączenie w ramach danego terytorium różnych form pomocy firmom przez sieć wyspecjalizowanych jednostek instytucji otoczenia biznesu. Potrzebne są bodźce ułatwiające tworzenie różnorodnego profilu gospodarczego, poprawiające konkurencyjność i możliwości rozszerzenia kontaktów i współpracy poprzez działalność przedsiębiorstw funkcjonujących w regionach słabo zurbanizowanych. Szczególny nacisk kładzie się na innowacyjne przejawy tego zróżnicowania. Efektywność procesów innowacyj-

<sup>19</sup> B. Pięcek, B. Tuzimek, *Doradztwo rolnicze...*, s. 141.

<sup>20</sup> E. Stawasz, *Innowacje a mała firma*, Wydaw. UL, Łódź 1999, s. 173.

nych posiada kluczowe znaczenie dla możliwości rozwojowych rejonów. Stąd istotność animacji innowacyjnej instytucji otoczenia biznesu. Rozwój różnych form przedsiębiorczości jest możliwy właśnie teraz, gdy nowoczesna technika informacyjna może zrekompensować niedogodności prowadzenia działań gospodarczych i życia na terenach słabo zurbanizowanych, wynikające z dużych odległości i małej gęstości zaludnienia. Wspiera je bardzo ułatwienie dostępu do wyspecjalizowanej infrastruktury czy możliwości zatrudnienia przeszkolonych specjalistów, a głównie uprzystępnianie wiedzy i innych zasobów.

Pomoc instytucji otoczenia biznesu może się tutaj wyrażać w działaniach służących usuwaniu istniejących przeszkód i eliminowaniu niesprawności utrudniających funkcjonowanie, a także w kreowaniu i rozwijaniu powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami.

Również tradycyjne przejawy gospodarowania wymagają coraz szerszego wprowadzania innowacji i nowości. Stanowią one podstawę zdolności konkurencyjnych i utrzymania pozycji rynkowej. Utrzymanie pozycji konkurencyjnej wymaga innowacyjności i elastyczności. Różnorodność i innowacyjność to najważniejsze warunki włączania rejonów słabo zurbanizowanych w struktury nowoczesnej gospodarki. Pozwoli to na pozytywne zmiany przestrzeni słabo zurbanizowanej, ożywienie lokalnych źródeł aktywności gospodarczej poprzez promowanie przedsiębiorczości, przysposobienie zawodowe do zatrudnienia, poszukiwanie i tworzenie dodatkowych źródeł dochodów, bez konieczności opuszczania miejsca zamieszkania. Wyzwolenie ludzkiej kreatywności i zwiększenie zdolności konkurencyjnej pobudzi coraz rozleglejsze sektory aktywności gospodarczej.

Stąd potrzeba poszukiwania i wprowadzania zróżnicowanych, a zarazem skutecznych sposobów ożywienia przedsiębiorstw, zwłaszcza drobnych. Wykorzystanie w tym celu instytucji otoczenia biznesu na obszarach słabo zurbanizowanych okazuje się jednak skomplikowane. Formalne możliwości istnieją, ale ich realizacja ujawnia znaczące ograniczenia. Podstawowy element przydatności tych instytucji jest związany z przeznaczeniem ich usług dla większej liczby korzystających niż to umożliwia skala lokalna. Stąd w dużej mierze są one lokalizowane na szczeblu regionalnym.

Problem związany jest z powiązaniami ukierunkowanymi na możliwość korzystania z jednostek wsparcia ulokowanych w miejscowościach o charakterze centralnym, przez rozproszone i z reguły niewielkie podmioty o zróżnicowanym profilu i poziomie prowadzonej działalności. Jest to klasyczna sytuacja na terenach słabo zurbanizowanych.

Kłopoty dotyczące komunikacji z instytucjami pomocowymi, braki informacji o funkcjonowaniu/ofercie instytucji wsparcia i możliwości skorzystania z nich ujawniają się w tych warunkach szczególnie dokuczliwie. Towarzyszy temu skromne upowszechnienie wiedzy o instytucjach i instrumentach wsparcia przedsiębiorczości oraz brak środowiska przedsiębiorczości i atmosfery do

robienia interesów. Stąd najistotniejszym elementem działania jest dążenie do kształtowania komunikacji, przekazu informacji pozwalających na utworzenie więzi pomiędzy podmiotami gospodarczymi obszarów słabo zurbanizowanych a instytucjami otoczenia biznesu.

Lokalne instytucje otoczenia biznesu są niewątpliwie bardzo istotnym elementem przedsiębiorczych działań/rozwiązań wykorzystywanych w skali obszarów słabo zurbanizowanych. Wbrew pozorom nie wydaje się, aby aktualnie zapotrzebowanie na nie w tych rejonach odbiegało w zasadniczy sposób od potrzeb innych rejonów. Można dostrzec wprawdzie odmienności, które wynikają jednak nie tyle z profilu, co z pewnej słabości rozwoju gospodarczego, słabości technologicznej i kompetencyjnej zlokalizowanych tam przedsiębiorstw i wszechstronnego niedoinwestowania tych terenów. Być może akcenty ulegną przesunięciu na skutek podniesienia poziomu cywilizacyjnego i gospodarczego tych obszarów. Wydaje się bowiem, że jest to nie tyle cechą specyfiki gospodarczej, co skutkiem kolejności zachodzących zdarzeń. W obecnej sytuacji akcent zapotrzebowania będzie na tych terenach ukierunkowany, z racji istniejących niedociągnięć, na zakres wsparcia związany z elementami ogólnobiznesowymi (wyszukiwanie partnerów, środków finansowych, pomoc przy sprzedaży i marketingu). Oczekiwania związane z pomocą w przewyżnianiu problemów zarządzania firmą, w tworzeniu nowych rozwiązań, we wdrożeniach rozwoju technologii, przeważające na obszarach silniej rozwiniętych gospodarczo, znajdują się jeszcze na dalszym planie.

Niesie to następstwa dla użyteczności różnych rodzajów instytucji otoczenia biznesu dla tych obszarów. W przypadku środowisk tego typu, za najlepsze z nich uważa się agencje rozwoju lokalnego, ze względu na ich wielokierunkowość i wszechstronność oddziaływania. Ważna jest kompleksowość ich świadczeń. Znaczenie posiada także ich zdolność do funkcjonalnej koncentracji na podstawowych, z punktu widzenia lokalnych potrzeb, elementach oferty. Są przy tym użyteczne w pośrednictwie między różnymi grupami lokalnymi i w konsekwencji mogą generować relatywnie wysoką zdolność do ich konsolidacji i współpracy.

Nie w pełni adekwatnym instrumentem wydają się natomiast inkubatory przedsiębiorczości. Ich świadczenia są przystosowane w ograniczonym zakresie do potrzeb podmiotów gospodarczych obszarów słabo zurbanizowanych. Z założenia oferują one usługi, niezupełnie odpowiadające zainteresowaniom tutejszych przedsiębiorców. Udostępnianie pomieszczeń nie stanowi szczególnego czynnika prorozwojowego do tworzenia nowych firm w realiach polskiej wsi<sup>21</sup>. Cennym wsparciem może się natomiast okazać pomoc w zakresie dostępu do rozwiniętych usług informatycznych oraz nowoczesnych technologii i wysokiej klasy specjalistów. Właśnie na tę ich rolę trzeba położyć szczególny nacisk.

---

<sup>21</sup> R. Kamiński, *Wspieranie pozarolniczej...*, s. 94.

Instytucje otoczenia biznesu są szczególnie przydatne w sytuacji, gdy bezpośredni uczestnicy działań gospodarczych nie mogą sobie samodzielnie poradzić z podejmowanymi przedsięwzięciami. Ich działania często przynoszą wymierne efekty, wyrażające się w poprawie sytuacji ekonomicznej firm, zwłaszcza małych, co powoduje, że stają się one dla potencjalnych kontrahentów coraz ciekawszym i bardziej wartościowym partnerem. Przedsiębiorca, otrzymujący wsparcie ze strony instytucji otoczenia biznesu, ma większą szansę wejścia na rynek i utrzymania się na nim. W warunkach rosnącego stopnia komplikacji okołobiznesowych wybiera się bowiem partnerów z uwzględnieniem ich potencjału ekonomicznego i innowacyjnego. Tego typu pomoc umożliwia prowadzenie szeregu prorynkowych działań, poprzez ograniczenie istniejących barier, głównie informacyjnych, kompetencyjnych i finansowych oraz absorpcji innowacji. W tym celu instytucje otoczenia biznesu mogą kierować do firm z rejonów słabo zurbanizowanych wsparcie z funduszy Unii Europejskiej dla szeregu kierunków działań stymulujących innowacyjność, dynamiczność i prorozwojowość przedsiębiorstw.

Wskazane jest silniejsze uprofilowanie na rozwijanie nowych technologii oraz na łączność ze zlokalizowanymi centralnie inkubatorami z rozwiniętym zapleczem i powiązaniami z zakresu B + R, a także ukierunkowanymi na przekształcenia (przy wykorzystaniu dotychczasowych umiejętności przedsiębiorców) programów ofert, z którymi można osiągnąć sukces rynkowy. Cechować je powinna zdolność do rozwiązywania problemów jednostkowych. Potrzebna jest umiejętność wspierania inicjatyw gospodarczych na terenach słabo zurbanizowanych w zakresie rolnictwa, eksploatacji surowców, usług. Podkreśla się, że rola instytucji otoczenia biznesu we wzmacnianiu przedsiębiorczości wzrasta wraz z przechodzeniem do prorynkowych narzędzi wykorzystywanych dla rozwoju rejonów gospodarczych, zwłaszcza w sytuacji gdy coraz mniej miejsca pozostaje dla drugiej, trzeciej, czwartej firmy na rynku oraz dla przedsiębiorstw *stricte* lokalnych. Ta prorynkowość zawarta w ich działaniu wyraża się w<sup>22</sup>:

- przenoszeniu własnej racjonalności działania poprzez mechanizm konkurencji na racjonalność zachowań pozostałych instytucji przedsiębiorstw;
- stymulowaniu (często jako jedyna grupa) lokalnej przedsiębiorczości;
- spełnianiu w najlepszym stopniu warunków liderów w procesach innowacji i transferach technologicznych;
- bezpośrednim uczestnictwem (z racji zadań statutowych) w realizacji zakresu przedsięwzięć o charakterze publicznym, które bez nich nie byłyby realizowane;
- nieodzowności uczestnictwa w procesach przedsiębiorczości z racji odpowiednio wyspecjalizowanej działalności.

---

<sup>22</sup> D. Stawasz, *Współczesne uwarunkowania...*, s. 198; J. Hausner, T. Kudłacz, J. Szlachta, *Instytucjonalne warunki restrukturyzacji regionalnej Polski*, „Studia KPZK PAN” 1995, t. 103.

Instytucje otoczenia biznesu powinny być komplementarne względem istniejących struktur gospodarczych, przy wspieraniu aktywizacji społeczności lokalnych. Na obszarach słabo zurbanizowanych stan taki nie został jeszcze osiągnięty w dostatecznym stopniu. Ujawniają się znaczące niedoskonałości. Obecnie najbardziej odczuwalny wydaje się brak rozwiniętych powiązań organizacyjno-społecznych i gospodarczych, które są typowe dla zasobnych państw Unii Europejskiej. Potrzebne jest zdecentralizowanie znacznej części działań instytucji otoczenia biznesu oraz wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi typami ośrodków, dla których decentralizacja nie jest wskazana, a podmiotami mającymi korzystać z ich usług. Nie tyle jest pożądany scentralizowany, silny, wielofunkcyjny ośrodek o skoncentrowanych funkcjach, co zespół rozmaitych, zróżnicowanych ośrodków, które komasują się i składają na całość sieciowego rozwiązania. Ich struktury mają wspierać i uzupełniać działania administracji rządowej i samorządowej w zakresie przedsiębiorczości i walki z bezrobociem<sup>23</sup>. Waga tej współpracy wynika również z dużego wpływu na skuteczność podejmowanych działań, wywieranego przez jakość aparatu rządzącego. Wspieranie tego typu inicjatyw ma poparcie różnych organizacji międzynarodowych, działających na rzecz rozwoju i pomocy gospodarczej – UNDP, Banku Światowego, PHARE.

*Janusz Zrobek*

#### **LOCAL INSTITUTIONS OF BUSINESS ENVIRONMENT IN DEVELOPMENT OF THE UNDERURBANIZED AREAS**

(Summary)

Insufficient economic development on the underurbanized areas requires intensive action for economical and civilization progress. Basic, increasing role during movement to market tools using in regional development, play business environment institutions. Versatility of support from business environment institutions (first of all help in gaining modern technology solution, access to capital for business, enter into relation with business partners, preparation market offers) what makes them very important part of intensification on the underurbanized areas.

---

<sup>23</sup> Por. K. B. Matusiak, M. Możewska, T. Niesiołowski, *Lokalny system...*, s. 257.